

Szabados Árpádfestménye

Böszörményi Zoltán Majorana átnéz az ujjak rácsán

A kanapén ül, kéz a kézben mereng,
nem kell virradnia a napnak, mást él,
ki a gondolat tarkója mögé néz,
s a nyár utolsó sóhaja feldereng.

Messze már a minden, rémület szedi
össze forgácsait a honnak, okkal
kéz a kézbe simul, tűnődve nyomja
bélyegét a fény a holdra, s éj nyerít.

Hallható lesz itt a gyász, mi bekerít,
s ujjak rácsain olvasni lehetne,
ki sorsából menekülni kész, mit ír

bőrére a hajnal, ha elkészült a világ,
mit semmi sem gyógyít, ha tehetetlen
rügyekben rí az örökkévalóság.

– István, csak most, olvasva az első pontot az MR irodalmi veszteséglistáján, fogom fel, hogy már négy éve tűnt el szombat délutánjaimból az Irodalmi Újság. Minthogy nem is tudtam, hová költözött, nem követtem a Bartókra. El lehetne tűnődni, hány százezer hallgató vesztett el havi négy óra aktuális irodalmi áttekintést.

– Ez a 2006-ban megbízott, viszonylag fiatal jogász, közgazdász rádiós vezetés jól érzékelte, hogy a Magyar Rádió alapvető átszervezésre szorul, hiszen az intézmény az „állami védettség” hamis tudatának állapotában a rendszerváltozás óta képtelen volt fölkészülni a kereskedelmi rádiózás megjelenésére, az új médiapiacra való közszolgálati pozíciójának megőrzésére, a markáns és koncepciózus megújulásra, a kialakult versenyhelyzetre.

Első tévedésük azonban az volt, hogy a rádiózást nem tekintették szakmának, nem hittek a rádiós szakma kulturális és művészeti tartalékaiban, a rádiózás nagy öregjeit itt felejtett, elszűrkiült embereknek vélték, így nem is voltak kíváncsiak a munkatársak évtizedes tapasztalataira. Úgy vélték, elég megvenni a szakma egy részének lojalitását, a gépezet pedig majd működik.

Második tévedésük, vagy nagyon is tudatos vállalásuk az volt, hogy egy művészeti és kulturális küldetéssel megbízott köz-

Irodalmi Jelen

X. évfolyam
109. szám
2010. november

Örökös munkatársak:
Faludy György, Méhes György

Hangfogyatkozás Az irodalom térvessztése a közszolgálati rádióban

Interjú Antall Istvánnal, a Magyar Rádió szerkesztőjével

szolgálati intézménynél abszolutizálták a gazdaságos, nyereséges működést. Ezt persze a mindenkori politika éppen az évtizedek óta botrányos gazdálkodású köztelevízió keltette közhangulat miatt látatlanban támogatta. A gazdaságosság érdekében semmi nem volt drága, sem a Petőfi műsorszolgáltatásának megszüntetése és csak zenére váltása, sem a nemzetközi hírű szimfonikus zenekar szétzilálása, sem az énekkar megtizedelése, sem a beszélt nyelv etalonjaként működő bemondói szakma eltüntetése, a rádiós szellemi műhelyek megszüntetése.

Honlapunkról ajánljuk

Szó és vonal találkozása

Zalán Tibor: Hideg

Ralpa Ákos: Macska a szilvafán

„Vigyük lélekközelbe a szót” – Recenzió **Böszörményi Zoltán** Majorana helyzetjelentése a tökéletes boldogságról című verseskötetéről

Harag, ellenség, indulat

Cholnoky Viktor: Tri-vulzio szeme – Holt költők társasága

Hit a medveségben

Mészöly Miklós: Jelen-tés öt

„Szüntelen döfködöm a semmit” – **Kollár Árpád** Nem Szarajevóban című kötetéről

A három királyfi

Bene Zoltán: Varjúport-ré

Engem az Isten a tenyerén hordozott – Beszélgetés **Törőcsik Mari**-val

Somlyó György – Piero Della Francesca – Szonettciklus

Peter Fallon: Nappal és éjszaka – válogatott versek Kabdebó Tamás fordításában

Budapest Kid – **Vág-völgyi B. András** és **Hamvas Béla** titkos kapcsolata

Lázár Bence András elmondja verseit

Líra sci-fi

Ille István: Állomás, reggel, resti

Működésük első percétől deklaráltan olyan körben jelölték ki hallgatói célcsoportjukat, mintha kereskedelmi rádiót csinaltak volna. Lemondva a szélesen értelmezett értelmiségi igényszintről, a korosabb, műveltebb, tájékozottabb hallgatókról, az érettségizett, a szakmunkástanuló, a betanított munkás körében jelölték meg köreiket. Nem egyszerűen azt kívánták, hogy „vigyük lejjebb a kulturális szintet”, hanem ellenszenvvel viseltettek minden iránt, ami az igényes, a magas kultúra világára utalt.

Úgy rangsorolták a közszolgálati rádióműsorok hallgatottságát, hogy a művészeteket, az irodalmat eleve a periférikus műsoridőkhöz szorították, vagy a Bartók adóra száműzték. A leghallgatottabb műsoridőket az erősen elbulvárosodott szemléletű közéleti, illetve hírműsoroknak adták. Úgy ünnepezték a hallgatottságot, hogy a „nemzeti főadót”, például, nem lehet az ország egész területén egyenletesen fogni, miközben a kereskedelmi rádiók (a szomszédos országokéi is) az ország minden pontján hibátlan vételi lehetőséggel dübörögnek.

Onagy Zoltán

(Folytatása a 6. oldalon)

www.irodalmijelen.hu

Borisz Godunov 1605-ben halt meg. Bukásának egyik oka az ún. „ál-Dimitrij“ fellépése volt – utóbbi trónkövetelő azért volt „ál“, mert Borisz évekkal korábban meggyilkoltatta Rettenetes Iván legkisebb fiát, a trónvárományos, mindössze nyolcéves Dimitrij herceget. A hajdani szeminarista „ál-Dimitrij“ lengyel segítséggel tört be Oroszországba, és az orosz hadsereg nagy része átállt hozzá a „trónbitorló“ Borisz ellenében. Ugyanakkor Musszorgszkij operája szerint Borisz Godunovot iszonyú lelkiismeret-furdalás gyötörte Dimitrij herceg meggyilkoltatása miatt, ami mögött lehetett ugyan jól felfogott politikai érdek, de ami még a kor elvárásai felől nézve is szegyenletes, utólag igazolhatatlan büntett volt. Az egyik jelenetben Godunov hallucinál – maga előtt látja a herceg véres tetemét, s ez szinte örületbe kergeti.

Gömöri György

Borisz Godunov és Kádár János

A párhuzam egy másik „trónbitorlóval“, Kádár (született Csermanek) Jánossal adódik. Bár politikai karrierje 1956 után felívelt és évtizedekig tartósnak látszott, Kádár lelkét két politikai gyilkosság is terhelte. Az elsőt „csak“ bűnrészes volt – Rajk Lászlóról van szó. Mivel azonban nem sokkal később őt magát is letartóztatták, Kádár védekezhett azzal, hogy az adott helyzetben, még ha Rákosi ellen is fordul, nem sokat tehetett volna az áldozatnak kiszemelt Rajkért. A második gyilkosság viszont (ezt ma már szovjet és jugoszláv adatok alapján tudjuk) teljes egészében Kádár János lelkén szárad: az oroszok nem követelték Nagy Imre kivégzését, csupán politikai megsemmisítésére törekedtek. Kádár viszont saját legitimációját látta veszélyben forogni, hiszen Nagy Imre még 1958-ban is a saját forradalmi-koalíciós kormányát tekintette Magyarország utolsó törvényes kormányának. Függetlenül attól, mennyire akarta az ország javát, illetve mennyire ítélte el a korábban kormányzó sztálinista klikk politikáját, 1956 véres megtorlása mellett a titkos Nagy Imre-per és az azt lezáró négy halálos ítélet később Kádár megbocsáthatatlan bűnének bizonyult.

Ezt nem csak én látom így, mérvadó külföldi történészek is ezen a véleményen vannak. És lám, 1989 áprilisában, a már félőrült Kádár utolsó beszédében nem meri kiejteni a meggyilkolt Nagy Imre nevét: „annak az embernek“ az árnyékától, vagy a kivégzés emlékeitől nem tud szabadulni! Saját lelkiismeretével szembesül, miközben tudja, hogy Nagy Imre rehabilitálása az ő teljes (erkölcsi és politikai) bukását jelenti. Bizonyos értelemben tragikus hős, akit nem a saját hübrisze, inkább félelmei irányítanak, és visznek bele az 1958-as utolsó nagy sztálinista per megrendezésébe, és az előre elkészített ítéletek végrehajtásába. És félelmetes a dátumok egybeesése, az, hogy Kádár 1989. július hatodikán éppen abban az órában hal meg, amikor a Legfelső Bíróság hivatalosan rehabilitálja és felmenti a vádak alól Nagy Imrét.

Lesz-e vajon valaki, aki tragédiát, vagy tragikus operát ír Kádár Jánosról?

1.

Grndel irodalomtörténetét kellene olvasnom. De nem olvasom, nem érkezett meg, pedig keddre ígérték. Helyette Spirót az irodalom mai állapotáról. Az állapotok szerint sem virágosak, úgy fogalmaz: közeg avagy nem közeg, ő nem tartozik belé (értsd: az irodalmi közegbe), ha valaki ma írna egy Karamazov testvéreket, a kutya nem venné tudomásul. Van benne valami.

Mondja, nem történt semmi lényeges az elmúlt tíz évben, ne csináljunk hülyét magunkból azzal, hogy az időtényezőről várjuk a változást. A szabadság fokát, a tényleges változásokat az oroszul soha nem beszélő, de néhány rövid év alatt angolul remekül megtanuló magyar kurvákon méri. Igaza van. Spiró jó szem, a valóságos (vállalható) összefüggések, és az Ikszek embere.

B. T. Magyar Lajos-díja. Bejáratott, vidéki, minden szempontból átlagos költősors Komjáthy Jenő óta. Megöregszik, közvetlen barátai kihálnak, elfelejtik, elmerül a habokban, nem látjuk többé. Komjáthynek szerencséje volt. Úgy halom, T. depresszióval fogadja a rohamléptekkel haladó kort, a száguldást. Az ember csak pislant születésnapjain, az asszony születésnapján, a gyerekeken, szilveszterkor, hogy egek, újra egy év. Arra csak negyven környékén, a negyvenet átlépve gondol először, mennyiből. Ugyan mennyi lehet hát-ra.

2.

Hajnalba Marót, halálomon vagyok, ötpercenként, félóránként nézem az órát, nehogy elaludjak, és ne érjem el a járatot, ha egyszer az estit lekéstem.

Tegnap Ördög, a szomszéd szép, játékos fekete kiskutyája fölfalta az alsó szintre egereknek bekészített mérget és megdöglött. Bevágott két dobozzal, a harmadikat is megkezdte, amikor rádöbbsent, valami nincs rendben, a diófaig támolygott. Minden résén dől a vér. Elgereblyéztem a száraz, véres dióleveleket, mert úgy nézett ki, mintha gyilkosság történt

TANDORI DEZSŐ VERS ÉS LÉTEZÉS KÖZT REPRO ÉS PLUSZ

(Részletek)

„Blogban“

Szerelmes suttogás

A: Boldog vagyok.

Blogod vagyok.

B: Bolmog vagy?

Blogom vagy.

Gaál József grafikája

Onagy Zoltán

Három napban három nap

Ágoston Laci emlékére

volna az udvarban. Most a csupasz földön ott a nedves, véres folt.

Kutyában szörnyű év. Mari kutyát nyárvégén, két héttel ellés után lelövette a polgármester. Már egy éve rászokott, hogy rémítgesse a kerékpárosokat, de a teherautókat is illetéktelen behatolónak tekintette, nem tudtam lebeszélni. Az idén hozzáférhetetlen, háromszáz vízatereszben dugta el a kölykeit, hogy védelmezze őket. Nem tudni mennyi kiskutya, sötét a vízateresz, a kivégzés után három nappal halljuk, nyöszörög valami a csőben. Kiskutyák, a túlélők, alig kinyílt szemmel, éhesen, lepusztulva. Két nappal később egy harminckilós cigánygyerek elszánja magát, megteszi a homokos, gödrös öt-hat métert, befér nehezen, kihozza a mardék egyetlen túlélő kölyköt.

Ő most a mi egyetlenünk. A kis elveszett, a kis túlélő. Ez a kutya most a kutya. Éhes hét nap után szabadult a csőből. Egy hosszú héten át gyengébb, elpusztult testvéreiből szopta a kalóriát. Szörnyű. Kannibál. Két óra, amíg a csirkeszárnyakról levagdosom a bőrt, a húst, külön levest főzök a csontból, leszűröm, külön levest a bőrökből, hadd erősödjön. Eszik. Mászik, csapkod a farkával. Bújna. Bella névre kereszteltem. Volt egy bújós Bellám az elmúlt regben.

Egész délután és éjszaka esik. Többfordulós torna. Többször elázom, négyszer, négy járathoz kutyagolok fel hiába az

Küzdelem (Kafka-féle)

Az ivás. Próbálok küzdeni ellene.

És pont itt veszem el a meccset.

(Hol mondom ezt? Ahol azt mondják: de rég járt nálunk.)

Életem

Életem egy kész regény.

Fél életem egy fél regény.

Egy félkész regény.

A késdobáló élete egy késregény.

(Kosztolányi emlékére.)

A képzelete képtelenje

egy képregény.

(Kétes.)

A kétség élete?

Írás a papíron?

Egykor, hajnali vonaton,

írtam, amit gondoltam,

kis jegyzetömbökbe.

De a lapokon,

szemem így mutatta,

mindig mintha

ott lett volna

valami írás.

Miről? Mi?

Ezt már nem mutatta szemem.

Ma már nem járok vonattal se sehova.

Bárhova megyek a régi emlékek szerén

kétségbeesem.

Csak az eleve kétségbeejtő rutin

utak szerén bírok menni. Nem bírok.

A kapcsolatban

A kapcsolatban az a fárasztó,

hogy a fele mindig ismeretlen.

Megj. A „fárasztó“ szó Oscar Wilde

tiszteletére áthallás.

esőben M. elé. Nem merek aludni, nincs felnőtt kutya, aki riaszthatna, a kapucscengőre pedig biztosan nem ébredek, amikor M. érkezik, mire legyalogol a faluból. Második éjszaka nem alszom. Olvasok. Érdekes, Az Ikszek lenyúlta a vezető pozíciót a Svejktől, a Thyll Ulenspiegeltől. Korábban évtizedekig őket vehettem le gond nélkül.

Nincs cukor, nem hoztam új szűrőt a kávéfőzőbe, tehát nincs kávé, és nincs olyan finom étel sem, amit kínomban csipegethetnék. Grúz zöld teákat iszom minden nélkül. Kegyetlen.

3.

Reggeltől a család a Duna melletti hideg köddben. Téli-esítenénk, de telefutunk vendéggel. Felfalnak, megiszunk, elégetnek mindent, amit találnak. A két hete eldugott, polcon felejtett száraz kókuszos süteményt is. Az ajándék szalonna felét nyáron megsütik a télire tárolt, gondosan fedél alá rakott fahasábok parázsán, ami azért kell, ha lesétálunk a hóban, gyorsan befűthessek. Elfogy a vészartalék vöröshagyma, a szélhajtó fekete retek is. Sáskabanda, siserehad.

Este nyolckor húznak el, amikor már attól félek, reggelit itt eszi őket a fene. Indulás előtt korombeli barátom félrehív, azt mondja halkan, szombat éjszaka meghalt Ágoston Laci. Akkor tudórak vitte el, mint maga a tüdeje. Látogatásuk a halotti tor volt, de nem ronthatta el a napunkat azzal, hogy már reggel elárulja. Remek, igazad van, nem ronthatad el a napot, búcsúzom el.

Laci ötvennégyes. Október végén lett rosszul, azóta kórház, szabadság, kórház, szabadság. Nagyritkán felbukkant, bejelentette, ő meggyógyul, mert élni akar, mert látni szeretné az unokáját, akit januárba várnak.

Tíz perc múlva ruhástul alszom, csak eldőlök, és minden kihuny. Búcsúzóul a félálom határán megjelenik a felirat: se várakozást, se vendéget. Addig semmit, amíg le nem ér a földre az első hó.

Nemrégiben felvettem a Nemzeti Vágta szervezőinek, mennyire figyelmes és magyaros ajándék volna – lehetőleg még uniós elnökségünk ideje alatt – összeállítanunk és kiadnunk egy kötetet, amely 27 lóról szólna, vagy talán harmincról. Az Unió minden országához (akadémiájához? parlamentjének kulturális bizottságához? minisztériumához? írószervezeteihez?) azzal a kérdéssel fordulnánk, hogy küldjön nekünk néhány mondatot vagy bekezdést az illető nemzet számára legfontosabb, leghíresebb vagy legkedvesebb lóról, akár mondai vagy népmesei vagy modern fikcióbeli, akár valószínű történelmi lényről volna szó. Írják meg a nevét, ha volt neve, a történetét, ha tanulságos, és juttassanak el hozzánk egy ábrázolást is róla: rajzot, festményt, szobrot, fényképet – hogyan azt helyesnek gondolják. Így születne meg az a képeskönyv, amely azt a címet viselhetné, hogy – mondjuk – a Ló és az Unió. Nagyon érdekes könyv lehetne, Bukephalosztól Géricault versenylovain át Kin-csemig.

E ponton bizonyára többen felkapják a fejüket. Miért pont Kincsem? Miért nem a Fehér Ló, a honfoglalók áldozati lova vagy a Szvatopluk-legenda paripája? Miért nem a táltos? Vagy miért nem Mátyás lova Fadrusz látomásában, vagy oly sok egyéb lovunk. Hiszen a ló elkísért bennünket Belső-Ázsiától a Duna völgyéig, legjobb barátunk volt a népvándorlás korától napjainkig. Velünk volt egy évezreden keresztül minden csatamezőn és ott volt igáslóként a szántóföldeken. Szövetségesünk volt, ha a lányrabló kunt kellett utolérni és röpítette, ha kellett, a hintót vagy a homokfutót, húzta a szekert vagy a fiákert, vitte a hátán Balassi Bálinttól, Bethlen Gábertől, Thökölytől, Széchenyitől, Wesselényitől s a Festetichektől az Ördöglovasig a nemzet színe-javát és fonákját, kurucot, labancot, betyárt, pandúrt, huszárt, csendőrt, királynét és cigányvajdát. Athénban éppúgy ott voltak a lovak, ha esti sétakocsikázásra indultunk, mint ahogy az ő hátukon lovagoltunk ki egy őszi erdőből is, ha kellett. Ha kellett, hozzákötöttük piros almafához vagy – hiszen a tréfát is értette mindig – ugrattuk is eleget, mint Rózsa Sándor is tette s kigyuló fejjel még a poétára is rákérdezett, ha érezte, hogy baj van. Ezerszáz év ezernyi jó barátja közül miért éppen Kincsem? A honfoglaló magyar vezértől az olimpiai vagy világbajnoki címet lovagló magyar öttusázóig hány meg hány lónak tartozunk hálával, „mennyi, mennyi, mennyi ló” – miért éppen Kincsem? Hadd ne most válaszoljak, hanem majd csak akkor, ha valóban eljönne a pillanat, amikor ki kell választanunk abba a könyvbe a reprezentatív, a jelképi erejű, az emblematis, a főméltságú magyar lovat – addig kérném meghallgatni egy utópiámat.

Kert-Magyarország nem kellett nekünk, lesajnáltuk a fantasztá skriblert, aki ilyen álmokat szövögetett, megvalósítottuk helyette a lakótelep-Magyarországot, panel-Magyarországot, Bős-nagymarhaság Magyarországot, Betonkoporsó-Magyarországot, Vörösiszap-Magyarországot, Most, a jól végzett munka elégedettségével akár hátra is dőlhetünk. Mindenesetre tervezgessünk arról is: mi legyen a következő lépés?

Szeretnék minél több autópályát, de nem szeretnék Autópálya-Magyarországot. Szeretem a kerékpárt és a kerékpárutakat is, de még jobban szeretem a lovagló fiatalok látványát: egy olyan országét, amelyet lovas utak szelnek keresztül-kasul. Nem megvalósíthatatlan ez: még csak le sem kell őket aszfaltozni, hál' istennek csak tervezni kell tudni. Egymástól fél napi, egy napi távolságra: lovas fogadók, ahol a környéken termelt borok és ételek várják az utast, és ahol itatni, abrakoltatni, csutakolni, patkolni lehet a lovat, nyeret, lószerszámot javítani. Azt hiszem, ez még a cigányság

iskolázatlanjainak munkanélküliségén is enyhíthetne. Mindenesetre, a cigányoktól (vagy mondjuk így: némely cigányoktól) érdemes volna tanulnunk, ami a lovak szeretetét illeti. Cigány ember – olyan, aki foglalkozott már lovakkal – nem lép be abba a hentesüzletbe, amelyben lókolbászt vagy bármiféle lóhúst árulnak.

Egyszóval: mi lehetnénk a lovas utak országa, a mai Magyarországra is érve ezt és az egész Kárpát-medencére. Nálunk lehetne legolcsóbban lovas filmeket forgatni, és hozzánk jönnének legszívesebben a lovagolni szerető vendégek. És ha ehhez még hozzávesszük a magyar művészetek útjait vagy a magyar borutakat, vélelmezhető, hogy vendégeink mindenhol elviszik majd jó hírünket, és szeretettel gondolnak majd vissza országunkra.

És apropó cigányok: cigány állam nincsen az Unióban, sőt egyelőre sehol sem. Ez helytelen. De ki merné állítani, hogy nincsenek gyönyörű, izgalmas, nehezen feledhető

cigány történetek és dalok. Akkor hát, hogy van ez az Unióval? Ők ki fognak maradni ebből a könyvből? Vagy a lovas zsidó, vagy az örmény lovak – szóval, nem egyszerű ez. De a könyvnek meg kellene születnie, méghozzá jövőre – például ami engem illet, nagyon szívesen vállalkoznék arra, hogy szerkesztője leszek.

A történelem nagy sakktábláján nem mindig világos, hogy miért király a király, gyakran vitatják, hogy ki a vezér, s hogy mennyiben valóságos a gyalogok személyisége. Kérdéses, hogy ki a futó vagy futóbolond, s az is, hogy mikor mi tekinthető bástyának. A ló helye és szerepe azonban biztos, félreérthetetlen és vitathatatlan abban a nagy játszmában, amelyet emberek vívnak más emberek ellen (és gyakran saját maguk ellen is) már sok ezer éve. Olyan régi korok óta, amelyekben még szó sem esett az európai unióról – és mégis, amely korok már az Unió fele mutattak, mint Toldi Miklós a rúddal Laczfai vajdának.

Elhangzott az október 20-i Új Nemzeti Lovasprogram Konferencián.

Gaál József rajza

Emlékek temetője

Fuldokló hallgatás a kőben.
Lihegve menekül a vágy, üldözött vad.
És az én bűnöm úgy öleli át az övét,
akár egy imádságban.
Sárga virágok szűkülnek most
sírhanja ölén, mely a gyönyörtől vonaglik.
És nem fordulok vissza.
Kősvataggá válok.
És örökre sötétség marad bennem.

észlelet

a dolgokat észlelő
elme az énünk
és az észlelet valami
gyökértelenül más
és az istenek belépnek
kettősségünk kapuján
és a diófa gyümölcse
s levele lehullik

Arányok ideje

Bontogatja a szirmait,
utána fordul az eső.
Dúdolgat csöndben valamit
arról, hogy tizenöt esztendő

iramlott el tőle, amit
kivárni nem kellett erő.
Ami fogyott, az volt hamis.
Találkozásuk a betelő

arányok idejére esett.
Vergődhetett volna ellene,
ereje volt, de tudta, nem lehet.

Remeg, és hangosan felnevet
rozzant kis vendéglő sarkában.
Tea, pálinka – s egy semmi se

A férfi és a világ Homage à Szabó Lőrinc

Gyere, gyere hát, kis bolondom,
mindegy, minek a kapcsán mondom,
hogy túl az élet- s halálrenden
harmadik létem én teremtem.

Mindegy? Nem mindegy. Benned, benned
gyógyul a férfi s a világ Bennett-
tőrése, s e bent az igazi
lét, a többi csak egy-tavaszi.

Nagy érdeklődéssel olvastam a Nyelvünk és Kultúránk (A Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társaságának, rövidebben az Anyanyelvi Konferenciának a folyóirata) 2010/3. számában dr. Balázs Géza nyelvésznek A magyar nyelv jövője című tanulmányát, melyből – többek között – A változás sebessége alcím alatt közölt alábbi szöveg ragadta meg a figyelmemet: „Azt még elképzelni sem tudjuk, hogy a nyelvi deficitből fakadóan milyen hatással lehet egy jelenkori vagy későbbi nemzedékre a hagyományos nemzeti és anyanyelvi értékek iránti érzéketlenség. (...) A hagyományait elvesztő emberi közösség nélküli, a társadalomban gyökértelen, magányos atomisztikus, az etológus szavaival „egyszemélyes csoport”. (Az idegen szavak szótárában utánanézttem: az „etológia” második jelentése: valamely nép vagy társadalom szokásainak szociológiai elemzése.)

Bár ebből a szövegből nem derül ki, Balázs Géza kétségkívül az anyaország határain kívül élők, ott is elsősorban a szóránymagarság helyzetére utal, és igaza van. A cikkrészlet s főleg a fenn idézett mondatok hallatán, illetve láttán mégis az volt az első gondolatom: azért a helyzet korántsem mindig és mindenütt ennyire sivár és kilátástalan, hiszen a szóránnyban is létezhetnek olyan kisebb-nagyobb csoportok, közösségek, melyek keretében sikerül megőrizni, épségben tartani, továbbadni és -vinni nyelvi és kulturális hagyományainkat, függetlenül attól a nyilvánvaló és megváltoztathatatlan tényről, hogy mindez idegen nyelvi környezetben történik.

Természetesen Arad és Arad megye magarságának egy részéről beszélek, azokról a magyar anyanyelvű és érzelmű emberekről, akikben megvan az igény – de lehetőségük is van – az anyanyelv, a nemzeti értékek megőrzésére, akiknek nem kell, még ebben a globalizáció sújtotta, elidegenedett, atomjaira szakadt, önző világban sem a gyökértelenség, a magány, az „egyszemélyes csoport” veszélyeitől tartaniuk (bár ez utóbbi sem lenne tragédia egy rádióval, televízióval, lemezjátszóval, esetleg számítógéppel és internethasználattal, de főleg nagyon gazdag házi könyvtárral felszerelt kellemes lakásban, ha az egészség is megvan mindehhez). Szerencsére, az otthoni kulturált környezet mellett az aradi magyarok számára második otthonul szolgálhat a Böszörményi Zoltán alapította Jelen Ház, ahol akarva-akaratlanul is ismerősökkel és olyan ismeretlenekkel találkozhatnak, akikkel közös anyanyelvünkön beszélgethetnek, és így könnyen ki léphetnek az „egyszemélyes csoportból”.

A spontán találkozásokon, együttléteken túl az aradi magarság körében létezik egy nem túl népes, de rendkívül lelkes és összetartó csoport is, egy olyan közösség, mely őrzi és terjeszti az anyanyelvet és nemzeti-kulturális értékeinket. Több mint egy félévszázada működik városunkban a Tóth Árpád Irodalmi Kör, mely a nyári két „vakációs” hónap kivételével havonta rendszeresen tartja összejöveteleit. Tevékenysége még a diktatúra legkeményebb éveiben sem szünetelt. Többféle funkciót teljesít: nevezhetjük önképzőkörnek, szépirodalmi „továbbképzésnek”, alkotóműhelynek, esetenként színpadnak, de baráti összejövetelnek is felfogható. Tagjainak létszáma változó, hiszen se tagsági könyv, se tagdíj nem létezik itt, jóllehet bejegyzett civilszervezetről van szó. Tény, hogy vannak állandó tagok, akik általában saját írásaikat vagy képzőművészeti alkotásaikat mutatják be, de az érdeklődőkből – hiszen a kör mindenki előtt nyitva áll – gyakran válnak állandó látogatók, s így előbb-utóbb ők is tagoknak tekinthetők. Az utóbbi két évben a köri üléseken részt vevők létszáma eléggé látványosan megnövekedett. Ez az öröndetes tény minden bizonnyal a kör elnökének köszönhető. Regéczy Szabina Perle lelkipásztor és magyartanár 2003-tól vette át a kör vezetését, és ez kiváló választás volt (bár eleinte tiltakozott a tisztség ellen), mert fiatal és dinamikus egyéniség, nagy munkabírással és kitartással, mellette nem kevés lelkesedéssel szervezi a kör tevékenységét. Az ehhez szükséges szaktudását és kompetenciáját igazolja eddig megjelent négy önálló verseskötete, másik négy műfordítás-kötete (román szerzőktől) és különféle szépirodalmi, kulturális és egyházi kiadványokban megjelent írásai. 2007-től a Romániai Írószövetség tagja. Nemrég – 2010-ben – országos EMKE-díjjal tüntették ki a Tóth Árpád Irodalmi Kör vezető pozíciójában elért eredményeiért.

Bár jómagam is tevékeny részt vállaltok a kör munkájában, Regéczy Perle pontosabb és részletesebb képet tud nyújtani a kör történetéről, működéséről, kapcsolatairól, tagságának összetételéről, az utóbbi évek tevékenységéről. Kőri naplójában pontos feljegyzésekkel érkezik meg beszélgetésünkre, így átadom neki a szót:

– Az aradi irodalmi kör már 1946-tól létezik, akkor az Alexandru Sahia kör magyar tagozataként alakult meg, alapítótagok a ma is jól ismert aradi írók: Károly Sándor, Szántó György, Korda István. Később a kör felvette a Petőfi Sándor Irodalmi Társaság nevet, a Téba gyár és a vasutasok klubjában felváltva ülésezett. 1952-től Csermői Pál elnöksége alatt már Tóth Árpád néven szerepel. Ezután az aradi Vörös Lobogó napilap szerkesztői felajánlják székhelyként a sajtóklubot, a 80-as évektől Kenyeres Pál író, költő az elnök. A kör tevékenysége rohamosan fellendül, de – amint arra a mai gárda legidősebb tagja, a 90 éves Bokor Ella visszaemlékezéseiből és egy remek tréfás írásából is kiderül – a

Vagyunk!

Bartus Ferenc festménye

szigorú, néha igazságtalannak tűnő, de semmiképpen sem bátorító kritikák elvették az írástól egyes amatőr alkotók kedvét. Később az elnökséget Ujj János, majd Hábel Géza vette át, 2003-ig, amikor – nem túl szívesen – magam vettem át az irányítást. Egyesek ajánlották, hogy – ha már bejegyzett civilszervezetként működünk, és az RMDSZ is népszerűsíti évkönyvében a kör évi tevékenységét vezessük be a tagsági díjat is, de én ezt ellenzem. Nem szeretném elriasztani a tagokat az irodalmi körben való részvételtől.

– Így viszont egyrészt semmire sincsenek anyagi lehetőségeink – például vendégek fogadására –, másrészt nem lehet pontosan tudni, hány állandó tagot számlál a kör – jegyzem meg.

– Pénzünk tényleg nincs, támogatást sem kapunk sehonnan, de egy-egy szeretetvendégségre mindig futja az ülések végén, melyhez ki-ki a lehetőségei szerint járul hozzá. A tagok létszámát valóban nem lehet pontosan meghatározni, de az üléseken nemcsak részt vevő, hanem szereplő vagy alkotó tagok nevét felsorolhatom. Saját írásokat olvas fel időnként Bokor Ella, Brittrich Erzsébet, Szép Mária Terézia, Szűcs Éva, Szabó Péter, Bacso Suplácán Monica, Hevesi József, Katona Béla, Szeredyné Barabás Ibolya, Regéczy Éva és Regéczy Perle. Képzőművészeti alkotásokat mutat be Odry Mária – aki olykor verseit is bemutatja –, Kolumbán Zsolt, Brittrich Erzsébet, Szép Zoltán és Szép Mária Terézia. De ez csak az alkotók körüli tevékenységen részt vevők felsorolása. A kör másik célja – mely rendszerint összefügg az előzővel – az ismeretterjesztés, és ezen belül irodalmunk nagyjainak

alaposabb megismertetése, főleg bizonyos kerek évfordulók alkalmából. Ez általában a Te feladatod, és ehhez kapcsolódnak a bemutatott szerző műveiből összeállított rövid műsorok: szavaltatok, szövegek felolvasása. Ebben vesz részt Bálint Enikő, Kiss Annamária, Hevesi József, Katona Béla, Lovász Miklós, Kádár Klára, Kolumbán Zsolt és Czernák Ferenc, aki hazai és anyaországi szavalóversenyeken is gyakran képviseli a kört. Az egyes megemlékezésekre az utóbbi években iskolások csoportjait is meghívjuk, akik versmondással, zenei számokkal, néha néptáncal is szerepelnek tanáraik irányításával. Szerepeltek már nálunk a gáji (10-es számú) iskola diákjai Nagy Gizella tanárnő vezetésével, többször látogatott el a simonyifalvi iskola csoportja Godó Franciska, az aradi 21-es iskola Szabó László, az ágyai általános iskola Erdős Márta tanárok irányításával, a Csiky Gergely Iskolacsoport Nyári Andrea, az erdőhegyi iskola Vörös Kinga, a vingai iskolacsoport jómagam vezetésével. Szerepelt a Vox Juventutis kórus Horváth Tünde zenetanár irányításával és a Sabin Drăgoi Művészeti Líceum diákjai hegedű-, fuvola- és gitárszólóval.

– Mindez kiváló szervezőképességet feltételez, ráadásul pénzbe sem kerül, mert a közeli falvak diákjai számára a helyi önkormányzatok biztosítják az utazást. Csak hogy egy ilyen jól működő körnek lehetnének egyéb hazai és anyaországi kapcsolatai is.

– Lehetnének, és vannak is. Az elmúlt években fogadtuk Murinyi József költőt Mezőhegyesről, és bemutattuk dr. Kovács Tibor debreceni volt egyetemi tanár versesköteteit, de ő maga egészségi okokból nem tudott eljönni. Sőt, az aradi származású Magyarai Etelka tanárnőt is fogadtuk az Egyesült Államokból, aki érdekes előadást tartott az amerikai magyar irodalomról. Megnyitottuk kapuinkat a román írók felé is, meghívtuk Vasile Dan, Ioan Matiuț, Petru M. Haș, Iulian Negrilă aradi költőket, akiknek verseit magam fordítottam. Temesvárról meghívtuk Șerban Foarță költőt és kötetének fordítóját, Eszterő István költőt. Ez, persze, nem sok, de az ilyen kapcsolatokat, tapasztalatcseréket valóban csak akkor lehetne kiszélesíteni, ha az anyagi lehetőségeink megengednék. Márpedig azok nagyon szerények. Tagjaink – akikre mindig számítani lehet – többnyire pedagógusok, van köztük tisztviselő, bolti eladó, karbantartó lakatos, kirakatrendező, rajzoló, technikus, fényképész, köztük is sok a nyugdíjas. Általában kispénzű emberek.

Sok mondanivalója maradt még a Tóth Árpád körüli tevékenységről „kétszemélyes csoportunknak”. Nem beszélünk még az ülésen elhangzó irodalmi előadások tematikájáról. Bár ezek túlnyomó részét alulírott tartja, főként szabadelőadások formájában, az utóbbi két év alatt elhangzottakat ezúttal is a kör elnöke tartja pontosabban számon. Elsősorban az „évfordulós” szerzőkről emlékeztünk meg, így Petőfi Sándorról, Mikszáth Kálmánról, József Attiláról, Kosztolányi Dezsőről (A szegény kisgyermek panaszai című kötet kapcsán is, mely 100 éve, 1910-ben jelent meg), Szabó Lőrincről, Kaffka Margitról, Csokonai Vitéz Mihályról (ez utóbbi előadást Regéczy Perle tartotta). A neves évfordulókon túl valamilyen címen igyekszünk becsempészni „műsorunkba” a mai magyar irodalom értékes alkotásainak bemutatását is, így például Kertész Imre, Esterházy Péter, Örkény István egy-egy regényének ismertetését. A közelmúltban Ottlik Géza Iskola a határon című regényének bemutatására került sor, s utána szemelvények hangzottak el e nagyszerű műből. Utána – vagy előtte – még jut idő és figyelem egy-egy résztvevő saját alkotásának – versnek, novellának, megemlékezésnek, karcolatnak stb. – felolvasására is. Vannak olyan üléseink is, amelyek kizárólag a tagok vagy más látogatók írásairól szólnak: nők napján – illetve annak közelségében – csak a „nőnemű” szerzők szerepelhetnek (ilyenkor a jelen lévő férfiak virággal vagy egyéb figyelemességekkel, esetleg felköszöntő szöveggel kedveskednek), karácsony előtt az ünnephez kapcsolódó írások szerepelnek a körüli ülésen, nem mellőzve nagy költőink idevágó témájú műveit sem, melyeket állandó versmondóink mutatnak be.

Brauch Magda

(Folytatása az 5. oldalon)

Vagyunk!

(Folytatás a 4. oldalról)

Nem állítjuk, hogy a kör tagjainak valamennyi elhangzó írása remekmű, még azt sem, hogy mindegyik megérdemli az „irodalmi alkotás” címet. Azzal viszont „eldicselkedhetünk”, hogy van néhány többkötetes szerzőnk, és a többiek közül sem idegen a nyomdafesték, hiszen – a Matekovits-házaspár támogatásával – 1995-ben és 2002-ben jelent meg a „Vagyunk!” című antológiánk, melyekben a korábban felsorolt köri tagok írásai szerepelnek. A köri üléseken kívül – melyeket 1990-től a megye könyvtár zenetermében havonta, kedd délutánonként tartunk, és a Nyugati Jelenben meghirdetünk – szépszámu könyvbemutatóra is sor került az irodalmi kör rendezésében. A közelmúltban mutattuk be Böszörményi Zoltán Aranyvillamos című verseskötetét, Regéczy Szabina Perle több önálló verses- és fordításkötetét, Brauch Magda nyelvművelő és stilsztikai írásait tartalmazó könyveit, a Ponton című kétnyelvű irodalmi antológiát, Šerban Foarță – Eszteró István Concertino című kétnyelvű verseskötetét, Bacos Suplăcan Monica kétnyelvű kötetét, legutóbb pedig körünk legidősebb, ám aktív tagjának, Bokor Ellának két könyvét: egy verseskötetét és a Hátborzongató krimik című detektívtörténeteit. Nem állíthatjuk, hogy ezek a könyvek a Tóth Árpád Irodalmi kör kiadásában láttak napvilágot, mert – mint említettük – ehhez hiányoznak az anyagi lehetőségeink, de való igaz, hogy ez a társaság adta meg több tollforgatónak a kezdő lendületet az íráshoz, a közléshez való bátorságot és kitartást.

Végül nincs szándékunkban elhallgatni a tényt, hogy a Tóth Árpád Irodalmi Körrel elhangzottak már nem kedvező vélemények is, és – természetesen – magyarok, elsősorban aradi magyarok részéről, hiszen – Mikszáth Kálmánt szabadon idézve – abból is látszik, hogy magyarok vagyunk, hogy meg akarjuk enni egymást. Egyes ifjú vagy nem is olyan ifjú titánok szerint ez a kör nem más, mint „gitt-egylet”, „nyugdíjasklub”, „tehetségtelen amatőrök”, esetleg „félműveltek gyülekezete” stb. Ezeknek a lekicsinylő, lebecsülő véleményeknek az az egyik valóságalapja, hogy az állandó tagok tekintélyes hányada valóban nyugdíjaskorú. (De miért baj az, ha egy társaság nyugdíjasklubot alkot? Temesvárott létezik ilyen, és mindig irigykedve olvasom az újságban az erről szóló híreket, mert nálunk ilyen magyar klub nincs.) Másik oka a lebecsülésnek az lehet, hogy valóban nincs minden tagnak vagy résztvevőnek egyetemi diplomája (és ehhez járul, hogy esetleg még, Uram bocsá, nyugdíjas is). Talán jobb lenne, ha az ilyenek otthon maradnának a maguk „egyszemélyes csoportjában”?

Hát nem. Sőt: bár látogatná a körüli üléseket még több nyugdíjas és, persze, fiatalabb is, mert aki közénk jön – nem csalódik. Mi itt a szórványban egy állandó, jól működő közösséget alkotunk, ami sok időt, energiát követel az állandó tagok részéről, és semmilyen anyagi hasznot nem hoz (sőt, egy kevés hozzájárulást is igényel), de mindenki számára lelki feltöltődést jelent. Hasonló érdeklődésű emberekkel – akikkel egy nyelvet beszélünk – mindig jó találkozni. Mindenki érezheti, már első alkalommal is, hogy szívesen látjuk. Ebben az irodalmi körben nem kérünk senkitől személyi igazolványt, iskolai bizonyítványt – még magyar-igazolványt sem –, nem érdekel senkinek a foglalkozása, életkora, nemzetisége, vallása, iskolázottsági foka. Az ülések végén minden alkalommal szeretetvendégség várja a jelenlévőket, amelyhez a tagok lehetőségeik szerint járulnak hozzá, de lehet közben folytatni az ülése elhangzott témát vagy egyéb beszélgetést, közben mindenkinek jut egy darab sütemény, egy pohár üdítő. S mindez igen kulturált környezetben zajlik, amiért hálásak vagyunk a megyei könyvtár vezetőségének, és külön köszönet jár a zeneterem felelősének, Marius Lugojan úrnak, aki – bár nem sokat érthet belőle – minden alkalommal szívesen fogad bennünket, végigüli a megbeszélést, és sohasem zúgolódik amiatt, hogy miattunk általában túlóránia kell.

Nincs köztünk zseni, nincs köztünk talán halhatatlanságra törő vagy azt remélő szerző sem, de a lényeg, hogy magyar anyanyelvű és érzelmű, hagyományainkat – és egymást – megbecsülő emberek vagyunk, és érezzük, hogy irodalmi körünk mindenképpen érdekes színfoltja az aradi magyar kulturális életnek. Örömmel jelenthetjük, hogy: Vagyunk! És reméljük, hogy még sokáig leszünk is.

Apám az egyetemen tanított, anyám irodalmat a város jó nevű középiskolájában. Ha lehet nagyszájú, büdös lábú kölköt feltétel nélkül szeretni, ők azt tették. A nővéremet korán elvesztették. Banális tüdőgyulladásnak indult, de háborúban ez a halálhoz épp elég, meg ahhoz is, hogy örült imádatlalt csüggenek a megmaradt egyetlen. A fiún. Akkoriban éltem kamaszkorom legteljesebb, legszebb nyarat. A cimborákkal.

Faltuk a könyveket, halomra a detektív- és indián-történeteket vagy Dumas kalandregényeit. Apám megengette, hogy feldőlünk nagyapám könyvtárát. Kispataki majdnem rokon fiú volt, tulajdonképpen Pataki volt, úgy, mint mi, csak a nagyapja nem nőtt valami nagyra, így maradt rajta a név, de már mindenki így ismerte őket a városban. De ő behozta a lemaradást, jó fejje volt magasabb mindannyiunknál, erős, vállas fiú. Kinézett tizenhatnak.

Dudussal már az óvodában jó cimboraságba keveredtem, rögtön azután, hogy első nap sikerült betörnie a fejemet egy fél téglával. Volt nagy sírás-rívás, kotkodácsolás anyáink részéről, azóta is tartott a barátságunk a kis pulykatojás fejű, szeplős fiúval. Aki ha valamin nagyon belekesült, egyszerre tudta mozgatni a füleit. Mennyit neveltünk, mikor Kolos kilopott egy tortát a nővére esküvőjéről. Felfaltuk ott helyben hárman, a kultúrház macskahúgszagú hátsó falánál. Teremtőm, hogy fostunk utána két napig. Kolos egyébként úri családból származott, a nagyapja kúriai bíró volt, együtt tanult az én nagyapámmal Kassán. Kolos félárva lett, mikor az apját lelőtték a ruszok, pont akkor ért haza, mikor két kiskatona szórakozott a feleségével. A fiú végignézte és lehet, hogy ettől lett dadogós, én nem tudom, sosem mesélt erről, de ő volt négyünk közt a legvédtelenebb a szemüveges, vékony arcával.

Egész nyáron a kis erdőn lógtunk, volt egy tisztás az etetőtől feljebb, a szélén egy elhanyagolt vadászles, ott tanyáztunk. Elszívtuk ki-ki lopott cigijét, disznó képeket nézegettünk, és ha volt, szalonnát süttünk meg gombát. Néha a magunk fabrikálta nyilakkal lövöldöztünk. Férflas játékok.

Már nem emlékszem pontosan mikor volt, hogy a pisztolyt megtaláltam. Apám szobájában egy székről a könyvespolc tetején keresgéltem, mikor az egyik faragott dísz elmozdult. Azt hittem, behugyozok, mikor megláttam az olajos rongyból kivillanó fém tompa fényét. Emlékszem, az volt az első gondolatom, hogy apám agyonver, a másik, hogy ez itt nagyapám pisztolya, egy 9 mm-es Walter PP. Ezután nem hagyott békén a gondolat, de a fiúknak nem szóltam róla. Egy igazi pisztoly. Tudtam, az egész család börtönbe kerülne, ha kiderül.

Aztán az iskolakezdés feledtette velem a titkomat, mert akkor történt, hogy Kolos szerelmes lett. Babett a szomszédjukban lakott, Dumitrescu elvtársnak, a párttitkárnak volt három gyereke közül a legkisebb. Hogy mit evett rajta Kolos, már akkor sem értettük, lapos képe volt és fekete szeme, igazi oláh szépség. A haja, az még talán, akkora hajfonata volt, mint a karom. Babett bárhova mehetett Puiu, a bátyja kíséretében.

Emlékszem, azon a napon mozi után lógtunk, vártuk a sarkon Kolost, míg el nem köszönt Babett-től. Hideg volt, valami eső esett, korán szétváltunk. Otthon kihallatszott apám izgatott hangja, míg lepakoltam a holmim a szobámban. A nappaliba lépve láttam, hogy mindketten igen izgatottak, anyám a fotelben ülve gombóccá gyúrta a zsebkendőjét, majd szépen kisimítva összegyúrta újra. Apám a rádióhoz hajolva keresgél az állomás között. Piros arccal egyenesedett fel, forradalom van a magyaroknál, mondta rekedten, anyám váratlanul felzokogott. Tudtam, hogy a rokonainkra gondolt. Éjfél felé lestük a híreket, de csak zenét sugároztak.

Másnap minden erőnkre szükség volt a líceumban. Ne pofázzatok, dühöngött Kispataki, még befűjnak. Második órán fogalmazást íratott velünk Ferke bá, Így szép az ősz, ez állt a táblán címnek. Most mi az istent írunk, dühöngtünk. Ferke bá az ablaknál állt, kis kese bajszát rágya, könyökén kopott volt a szveter uja. Sajnálunk, mert tudtuk, odaát él a bátyja. Nem is bántottuk. Csak az a hülye Szalai suttogetta, hogy náluk azért szép az ősz, mert ilyenkor megfektetik a lányokat az istállóban. Senki nem röhögött.

Rendkívüli találkozt beszéltünk meg délutánra a kis erdőbe. Fiúk, mondtam, miközben komoran szívtuk

cigarettaikat, odaát magyarok véreznek a barikádokon. Azt mondom, szökjünk át és csatlakozzunk. Aztán mi-mi-mivel harcolsz, te na-nagyon hülye, nézett Kolos a szemüvege mögül. Majd adnak ott vagy szerzünk magunknak, legyintett Dudus. És én éreztem, hogy eljött a pillanat. Holnap gyertek, mert mutatok valamit, engedtem szélnek a társaságot.

Apám az esti tisztálkodását végezte, mikor a szék tetején ágaskodva kiloptam a pisztolyt mind a tizenkét tölténnyel. Súlyosan, félelmetesen feküdt a kezemben. Egyáltalán nem éreztem férfiasnak magam. Pusztán félttem.

Komoran kuporogtunk a magaslesen, Kolos készt, de én úgy döntöttem, nem várunk tovább. Elővettem és szét-hajtogattam a rongyot. Hallottam, amint Dudus lélegzete felgyorsul, majd elfullad. Kispataki halkán fütttyentett, ejha, barátocskám.

Pár percig csak néztük, én tulajdonosi büszkeséggel, a barátaim olyan borzadályal, mint én annak idején. Kispataki kézbe vett egy töltényt, milyen nehéz, méricskélte. Ekkor léptek hallatszottak a fák felől. Megjött Kolos, sóhajtott Dudus, aztán a les nyikorgó létráján megjelent szemüveges barátunk, majd mögötte még valaki, Puiu.

Na, ne hülyéskedjétek, zökkent elsápadva a kispadra Kolos. Ezt meg hol szerezted, nézett rám rémülten. Ja, a Jézuska

hozta neki karácsonyra, röhögött fel Kispataki. Marhák, sziszegte Puiu, ezért mindnyájunkat bekasztlznak, mindenkit, értitek?

En azt mondom, ha már itt vagyunk, próbáljuk ki, tápszkodott fel Dudus.

Ott álltunk a nyilazáshoz felállított céltáblánál. Na, ki löjön először, talán a gazdája, rázta a fejét Puiu és kiköpt.

Az az igazság, hogy betárazni sem mertük. Egy-szerűen ránézni sem esett jól. Az még ment, hogy üresen csattogtattunk meg marhaskodtunk, de lőni, ahhoz teleszaladt a gatyánk. Mégis, akkor és ott határoztuk el, hogy átszökünk a határon és csatlakozunk a felkelőkhöz. Ez volt a terv. Pofonegyszerűnek tűnt és kivitelezhetőnek. És így történt, hogy ott a magasles tövében Dudus bicskájával keresztet karcoltunk a tenyerünkbe és szerződést kötöttünk életre-halálra, mi négyen és Puiu. Ha már ott volt.

A terv úgy hangzott, hogy másnap reggel lelépünk, mint-ha iskolába mennénk, de helyette elvonatozunk a határig, ott majd csak átvergődünk valahogy és odaát megkeressük a felkelőket. En vállaltam a pisztolyt.

Utólag elgondolva csak mosolygok a naivitásunkon. A reggeli indulásnál csak hár-

man kuksoltunk a kupében, erről ennyit, köpött ki Kispataki, mikor az utolsó percben befutott Kolos. Puiut nem láttam, Babett-től el sem köszöntem, lihegte. Szar az egész.

De még mennyire az volt, mert a következő állomáson várt minket a milícia.

A kihallgatáson főleg a pisztolyt keresték, egy pisztolyt, mellyel az informátor szerint államellenes cselekményre készültünk. Egy pisztolyt kerestek, mely sohasem került elő, mert még akkor este, a vérszerződés estéjén útban hazafelé elástam az erdőben. Gyáva tett volt egy forradalmártól, tudom, de talán ennek köszönhető, hogy apám megúsza a börtönt, „csak” átnevelő munkatáborba került a Duna-csatornához. Kispataki apját elcsapták az általános iskolai tanári állásból, s pár év múlva már traktorosként építette tovább a szocializmust. Dudusék a szabadulásunk után egyik napról a másikra eltűntek, s ez fájt nekem nagyon, mert ott a javítóban igazán közel kerültünk egymáshoz.

A kis Kolos haláláról fél évvel a büntetésünk letelte után értesültünk. A hivatalos papíron az állt, kihallgatás közben rosszul lett és meghalt. Ma már azt mondanánk, ő volt a legkisebb és nem bírta a verést. Az anyja eltemette, aztán szép csendben megőrült. Valami rokonok vették magukhoz.

Azóta nem jártam arra az erdőt. Félek. A fáktól, a lestől, az emlékektől.

Pedig ilyenkor a legszebb az ősz.

Szilágyi P. Katalin

Így szép az ősz

TÓTH ERZSÉBET

Spinoza reggelije

Genny, epe, nyák, gyomorsav.
Reggelre feljön minden.
Kihányni vagy lenyomni. Ez itt a kérdés.
A hólyagról nem beszélve.
Belső permet, szájszag. A gyomor életrajza.
A hányás bizonyos szempontból megoldás,
viszont felettébb kínos.
És nem oldja meg a szájszagot.
A sonka elfogyott, gyümölcsöt enni farsztó.
Ezekkel a fogakkal?
Mióta a felesége meghalt, azt eszik, amit akar.
A haját is visszánöveszthette.
A te hajad, ha egyáltalán hajnak nevezhető,
akárhogy is mosod, ápolatlannak tűnik,
vélekedett az ő drága asszonya.
Mennyit hurcolta, istenem,
tisztító kúrák, wellness hotelek.
De jó, hogy nem kell menni sehova!
Rohadt internet.
Kávét, szivar.
A régi időkben ez maradt,
a meghitt bűz, a füst,
ólomzuhany a csontjaiban.
Nem vonszolja már magát
hajnalok hajnalán ismeretlen, bűdös buszokon
távolsági internetcafékba.
Az óvatosságot megcsípte a dér,
leszáradt, mint a férges csipkebogyó.
Ezeknek?
Pár éve még a séta volt a reggelije, érdekelték a hírek.
Hogy vagytok, személtládák,
rég, jó aranyfasisztáim?
Meddig fogtok még keresni?
Mikor lesz már belőlem közismert besúgó?
Ünnepelt ügynök-celeb?
Ma sincs rajta a listán.
Felolvadt a mágnesszalagon,
olvashatatlan, eltűnt örökre.
Rákenődött a harminc-egyen éve járt utcák falaira,
ahol az éjszakákban
új és új patkánynemzedékek kölykei osonnak.
Tudja jól, most őt figyelik,
ahogy akkor is figyelték.
Mit ér egy besúgó, aki azt csinál, amit akar?
Egy besúgó, aki nem retteg?
Már csak a léha, ködös félelem maradt.
Végül a haját is levágta, rettenetes volt
azzal a pár száz ősz gubanccal bajlódni.
Helyette szakállt növesztett.
Spinozának volt szakállja?
Akkoriban, mikor ezt a nevet adták neki,
nem érdekelte, meg akkor még a felesége is élt,
szakállról szó sem lehetett.
Nem volt harminckét neve, három-négy lehetett,
de csak a Spinozára emlékszik.
Még ők is felfogták a hitvány kis agyukkal,
hogy neki van sütnivalója.
Spinozától félték.
Vele nem packázhattak.
Most meg a bujkálás meghitt, lucskos kínja.
Az idő megrágott, kiköpött perceinek vánszorgása.
Várni az estét, a végigkínlódt éjszakákat,
a soha el nem érkező reggeleket.
Meddig cicóztok még, aranyfasisztáim?
Miben bíztok?
Hogy a mágnes elég lehet?
Az új, megsemmisítő módszerre vártok?
Benne vagytok a gépetekben, a saját gépemben,
a központi gépben, nem félek tőletek,
nem teszek kitérőket, fölösleges.
Ha akartok, megtaláltok.
De nektek fontosabb a húsleves az asztalotokon.
Az aranyló foltok a gőzölgő párában.
Elfelejtétek a döghúst,
a jeges földből kikapart kenyeret.
Az idő majd föl zabál minket,
de kihajtunk az unokákban, nézzétek.
Már itt vannak, biztosabb túlélők,
mint mi voltunk, immúnisak a kinfajtákra
porhanyós gerincükkel, kígyószemükkel,
fogalmatok sincs, mire készülődnek.
Múholdak zaggyva istene vigyázza lépteiket
kutatnak majd megszállottan,
valami kutatásfele marad
az ősi génekben,
de már csak a föld alatt kereshetnek.
Már csak ott érdemes,
a halott nem felejt,
a csont megőrzi minden sebet.
Az élők garantáltan némák lesznek.

Létrehozták az mr4-től mr7-ig tartó „sugárzási“ kört, amely a digitális, a világhálón történő rádiózás felé terelte a sportot, a vidéki rádiózást, bizonyos zenei rétegműsorokat. Pont azokat a hallgatói köröket, ahol elenyészően kicsi a számítógépes ellátottság.

Az Irodalmi Újság Kossuth adóról történő, szombat délutánról való eltüntetése, ismétlésének megszüntetése csak egy tünet, ami éppen a könyvkiadást hihetetlen felduzzadással párhuzamos, miáltal a hallgató az igényes irodalom dolgában teljesen fogódzó nélkül marad.

– *És azon is el kellene tűnődni, minek kanyarodna könyvesboltba az olvasó, ha nincs ötlete. Hogyan lehetséges, hogy nem tiltakozott a kulturális tárca, hogyan nem reagáltak erre a kis és nagy kiadók?*

AI: Azért nem reagálhatott a tárca, mert a minisztérium sem művészeti, sem irodalmi, sem egyéb kulturális szempontból nem felügyeli tartalmilag a közszolgálati rádiót. A magyar irodalom szakmai és érdekképviselői és tudományos szervezetei egyszerűen föl sem fogták, hogy mit veszítettek, mert önön pozícióvesztésük, megmaradásukért tett erőfeszítéseik, a szekértáborok közötti küzdelmek, a támogatások megszerzéséért vívott harcok lekötötték minden energiájukat.

A szakmai és társadalmi kuratóriumok, ha nagy nehezen valamifajta döntést hoztak, például, hogy az mr1, mr2, mr3 név helyett a Kossuth, a Petőfi, Bartók legyen, azt vagy semmibe vette az elnökség, állítván, hogy mérlegeli az ügyet, vagy megtámadta a független magyar bíróság előtt. Ezzel az ilyen ügyek gyakorlatilag az időtlenség körébe odázódtak.

A kis és nagy könyvkiadók semmilyen befolyással nincsenek a rádiós megjelenítésre, az életbenmaradásukért küzdenek, teljes egészében a terjesztés kezében vannak. Töke erejük, szakmai súlyuk, tekintélyük mit sem ér a három nagy könyvterjesztővel szemben, akik a piac 75 %-át uralják úgy, hogy saját kiadók is vannak, tehát kegyet gyakorolnak, ha bárkitől, bármit átvesznek. (A három nagy: Alexandra, a Libri és a Lira és Lant.)

– *A Nagy Átalakulást nagy bulvárosodásként fogtam fel, azzal a kérdéssel, hogy a Magyar Rádiónak kötelező-e áttérnie a reklámból élő kereskedelmi rádiók hangszerelésére. Azóta se vagyok képes megszokni, hogy egy teljesen normális műsorban, két beszélgetés közt, vagy utána, egy irritáló hang leüvölti a fejemről a haját, és egyszer, de inkább kétszer kordít a dobozból, mely szerint ez az emeregy rádió. Ha nincs szerencsém, hozzáteszi: A SZAVAK ÉREJE. Hogyan történhetett, hogy nem tiltakoztak a jobb nyelvérzéssel megáldott szerkesztők?*

– Maradjunk annyiban, hogy ha a klasszikus BBC lecserélte volna hagyományos szignálját, abba belebukik az angol kormány. Ha a Varsói rádió elhagyta volna szignálját, amely a háború alatt, de utána is a nemzeti önazonosság jelképe volt, forradalom tört volna ki. Nálunk egyszerűen egyik napról a másikra eltűnhetett a Kossuth rádió szignálja, az „Éljen a magyar szabadság, éljen a haza“ dallama. Elgondolkoztató. Ugyanúgy senkit, de senkit nem érdekelt, ahogy az eltűnt irodalom után sem indult nyomozás.

Egyébiránt semmi és senki nem készítette a rádiót arra, hogy reklámműsorait ekképpen alakítsa, hogy saját műsorainak beharangozásából ilyen, kereskedelmi rádiókra jellemző zenés szólítószavakat, szlogeneket gyártson.

A 2006-tól működő vezetés legnagyobb tévedése, amely korábban, szerencsére, csak nyomokban volt fölismerhető, hogy úgy gondolták a kereskedelmi rádiókkal fölvenni a versenyt, ha lekoppintják azok stílusát, tartalmi gesztusait, módszereit. Csakhogy a mesterséges izgalmi állapot, ami az angolszász kereskedelmi rádiózás sajátja, teljesen ismeretlen az angolszász közszolgálati rádiózásban, ahogy a magyarban, a franciában is. Nem kellene semmi mást csinálni közszolgálat ürügyén, mint azt adni, amit senki más nem tud: megbízható, mértékadó hírközlést, a kultúra, ha úgy tetszik a nemzeti kultúra európai értékeit, és magas színvonalú szórakoztatást.

– *Nyilván hozzáértők alakították úgy a műsorstruktúrát, hogy az irodalom peremvidékké vált, kisművészetté, ingyencsemegejévé, a magazinműsorok pedig tömegigényt elégítenek ki. De nem emlékszem rá, hogy vita, vagy legalább valami ahhoz hasonló kísérte volna az átalakulást. Hogyan történt a változtatás?*

– Minden szakmai ellenvetést, kérdést, érvelést, kifogást ellenséges cselekedetnek fogtak föl a 2006-2010. közötti vezetők. Eppen ezért, aki nagyon keménykedett, vagy ragaszkodott a művelődés, a művészetek, az irodalom hagyó-

mányos pozíciójához, az hamar kívül került az intézményen. Onként elmenekült, nyugdíjba küldték, közös megállapodással elküldték, vagy javasolták neki a szervezett létszámleépítést.

A műsorszerkezettel kapcsolatban átfogó szakmai koncepciójuk nem volt, ezért olyan három-öthavonként változtattak, igazítottak, felemeltek, vagy leejtettek embereket és műsorokat. Erről soha semmiféle előzetes konzultációt az érintettekkel, legalábbis velünk, az irodalmi, kulturális műsorok gyártóival, nem folytattak. Ha személyesen találkoztunk a

Kossuth adó vezetőjével, akkor az volt az érzésünk, hogy nem tud határozott megrendelést adni és így nagyon nehéz teljesíteni, amit kér.

– *A Kossuth a nagy rádió, s mint ilyen, minden hallgatót ki akar szolgálni, a Petőfi a fiataloké, a Bartók a kultúráé. Ha így tekintünk a műsorszórásra, elviekben akár elfogadható volna, hiszen mindenki járjon saját kedvenc kuckójába. Zavart okozhat, ha olyasfélé kíván egy-egy adó lenyomni a hallgató torkán, ami nulla szinten sem érdekli. Emlékszem, mekkora káoszt és zűrzavart okozott a családokban szombat esténként a királyi televízió, amikor beállította Keres Emilt, hogy előadja a Vers mindenkinek aktuális Adyját. Mindenki futott, amerre látott. Ha az adók specializálódnak, márpedig ez a nyilvánvaló cél, minden hallgató megtalálja az*

érdeklődésének megfelelő frekvenciát. Nem így gondoltok?

– Az a gond a három főadó stilizálásával, hogy egyik sem fogható teljes egészében az egész országban, a Petőfi és a Bartók vételi lehetőségei pedig egyáltalán nem vetekedhetnek a Kossuth rádióéval. Ha a három adó egyforma eséllyel lenne fogható az egész országban, hogy a határon túlról ne is beszéljünk, akkor rendben lenne az általad fölvetett karakterizálásuk. De nem így van!

– *Ehhez a kérdéshez netes szerkesztőként kissé tanácsalannul állok. Látom és használom az MR-archívumot. Az éppen nyolcvanöt éves Magyar Rádió hihetetlen átalakuláson ment át az elmúlt nyolc-tíz évben, ma már nem arról van szó, hogy egyszer lemegy valami, aztán soha többé nem hallgathatjuk, hanem ott a spájz, bármikor bárki benyit, leveszi a polcra, amit akar, letölti. A műsorstruktúra változásait befolyásolja, hogy az ország milyen érdeklődést mutat a kult-műsorok iránt, műsoronként hány kattintás éri? És minthogy kevesebb érdeklődő látogatja meg az archívumban, mondjuk Peer Krisztiánt, mint az iszapárat, az irodalmi műsorok csúsznak az egyre kiesőbb műsorsávokba?*

– A letöltéssel azért baj van, mert a szerzői jogok miatt a műsorletöltés nem lehetséges! Persze elképzelhető, hogy egy tehetséges tízéves gyereknek sikerül! Csak mi nem tudunk kifogni a korlátozásokon... Ezek a klikkeltések szerintem semmilyen hatással nem voltak az irodalmi műsorok besorolására, mert utólagos jelzések, a besorolás volt előbb, s azt a helyzetet csak tükrözi a hálón való tájékozódás.

De nem is az a cél, hogy a nélkülözhetetlen és megbízható, mértékadó hírszolgáltatást, vagy a riportműsorokat kell versenyeztetni a magas kultúrával, csak méltó helyet kell adni mindkettőnek.

Egy példa: az irodalmi osztályról kirúgott rendező, Markovits Ferenc, egyedül neveli két gyermekét, ezért azok, akik kirúgták, kénytelenek voltak visszavenni. Jó fél estendő múlva mondták neki, hogy bocs, akkor itt egy műsor. Elkezdte csinálni „A hely“ című riportműsört mindennap délelőtt fél tizenkettőre és ő lett az év rádiója. Ma is a Kulturális osztály munkatársa, csak pechére, vagy szerencséjére, kapott egy lehetőséget. És megmutatta!

Az archívummal meg az a gond, hogy ezzel az aranyheggyel a Magyar Rádió nem kezdett semmit. Magyarán: a hangoskönyv piacon csak az nincs jelen, akinek 1930 óta vannak használható hangfelvételei. Irodalom, színház, költészet!

– *Jó volna, ha megfogalmaznád, mire számítás, milyen konkrét változásokra figyelemfelhívó körleveled után. Ha jól gondolom, valamennyi szerkesztő saját területéért, saját területén lobbizik. Milyen háttérerőt tudhat maga mögött az Irodalmi Szerkesztőség?*

– Annyit várna az ember, hogy az új vezetés, mielőtt a műsorokhoz nyúl, utánanézne az országos sugárzási és vételi lehetőségeknek. Tisztázná az országos és határon túli vételi viszonyokat, s a világhálón való megjelenés esélyeit a közszolgálati rádió szempontjából.

Aztán széles szakmai konzultáció nyomán épülne föl az a rádiózás, amelyben a mértékadó és érvényes hírközlés, a klasszikus háttérműsorok, a színvonalas szórakoztatás és a nemzeti kultúra klasszikus, európai értékei méltó helyet kapnak.

Hangfogyatkozás

Az irodalom térvesztése a közszolgálati rádióban

ILLYÉS GYULA

EGY MONDAT
A ZSARNOKSÁGRÓL

Hol zsarnokság van,
ott zsarnokság van,
nemcsak a puskacsőben,
nemcsak a börtönökben,

az van az éjben halkan
sikló gépkocsizajban
meg abban,
megállt a kapulajban;

nemcsak a vallatószobákban,
nemcsak az éjszakában
kiáltó ór szavában,
ott zsarnokság van,

abban, ahogy a „halló”
közben – érzed – a kagyló
csöndjén keresztül
figyel egy idegen fül;

nemcsak a füst-sötéten
gomolygó vádbeszédben,
beismerésben,
rabok fál-morse-jében,

nemcsak a telefondrót
közt vergődő Laokoon-mód:
vonat, repülő, sín pár,
gúzs bog, kötél szár,

nemcsak a bíró hűvös
ítéletében: bűnös! –
ott zsarnokság van,
nemcsak a katonásan

mert zsarnokság van,
nemcsak a talpra álltan
harsogott éjlenekben,
hurrákban, énekekben,

pattogatott „vigyázz!”-ban,
„tűz”-ben, a dobolásban
s abban, ahogy a hullát
gödörbe húzzák,

az ernyedetlen
tapsoló tenyerekben,
az operában,
a trombitában,

nemcsak a titkon
félíg nyílt ajtón
ijedten
besuttogott hírekben,

ott van az utca sarkán
az éppoly harsány –
vigan vagy kongó zordan
feszülő kőszoborban,

a száj elé kapott ujj
„pszt”-jében, hogy ne mozdulj,
hol zsarnokság van,
ott zsarnokság van

az van a derűtelen
tarkálló képteremben,
külön minden keretben,
már az ecsetben;

nemcsak a rács-szilárdan
fölrakott arcvonásban
s e rácsban már szótlan
vergődő jajsikolyban,

mert zsarnokság ott van
jelenvalóan
mindenekben,
ahogy a régi istened sem;

a csöndet
növelő néma könnyek
zuhatagában,
táguló szembogárban,

mert zsarnokság van
az óvodákban,
az apai tanácsban,
az anya mosolyában,

Doktor Mauyori Euobe belerúgott egy kőbe, és elesett. Holott kavics sem volt sehol. Arccal feküdt a földnek, fájt a válla és merő vér volt az orra. Hideg volt mindenütt. Hideg nyugalom. Mauyori, az özépeletai atomredaktor fagyni készült.

Három éve írtam. Nem jelent meg sehol. Csak a doktornőnek küldtem el, bizonyítékul: élek. Később elveszett.

Tett egy kőza kísérletet, hátha meg tudná tapogatni magát, rajta van-e az átázott mundérja, de csak a meztelen hátát érte el. „Útjelző karóként végzem, mint a társaim...”, és megpróbálta kiánsni magát a hóból. Kapart a két kezével, egyik oldalán mélyebb árkot: abba majd belefordul, a hátára dől, s legalább látja az eget. A világot. A holtakat, akik átázott mundérban vonulnak el mellette, s csak idő kérdése, mikor esnek el egy kőben, a hőmezőn, ahol kavics sem akad.

Két évig a nyomát se leltem. Eltűnt abban a nagy könyvtárban, aminek az ajtaját belülről magamra zártam.

Kegyetlen hideg marta, s még csak nem is volt meztelen. Hó se volt sehol, csak valami homály és lábak. „Talán asztal, talán szék”, gondolta, ha képes lett volna gondolkodni. Fönt pedig, ahol a világot sejtette, egy hatalmas kő ingott valami peremen. Ennyi volt a világ. Sűrű homály, hideg, lábak és egy perem, rajta a botladozó kővel.

Tavaly véletlenül előkerült. Régi CD-ket rámolgattam, és ennek a dobozán nem volt felirat. Csak ez az egyetlen szöveg volt rámásolva. Cím nélkül.

„Fölállhatnék, ha lenne mibe kapaszkodni” – ezt is csak úgy tudta. De azt nem, hogy hallaná-e valaki, ha nagyon közel hajolna az arcához. Fölnyúlt a kő felé, de az hamarabb segített: leesett a mellére, majd komótosan a hasára fordult. Így pihentek. Mauyori megfogta az óriási tojást és simogatta. Jó meleg volt, bár lehet, hogy csak langyos. „Na, gyere”, mondta, és erősen megmarkolta, „mégiscsak könnyebb fölállni, ha van mibe kapaszkodni.”

Kőtojás – akkor adtam neki ezt a titulust. Elküldtem az író barátomnak, hogy itt akadtam el, innen nem tudom folytatni.

És akkor fölállt az atomredaktor. Ott állt, ahol ismerős volt minden, mégis idegen. Hosszú, fényes folyosó húzódott előtte. „Valami van a végén. Valaminek kell lennie a végén...”, ezt már hallotta valóban, ez már beszéd volt, hangok sora, szavak. Rezgések, talán csak odabent. De már volt odabent, és voltak szavak. És rezgések. Remegés, ami megnyugtatta. Olyan volt, mint a félelem, vagy inkább kegyelem. „Mglehet, kivégeznek”, gondolta, és ez is jó volt: kivégezni csak azt lehet, aki él. „Tehát élek.” És elindult a kővel a folyosón, a kápráztató fényben, a vége felé.

ha magadban beszélgetsz,
ő, a zsarnokság kérdez,
képzeletedben
se vagy független,

fönt a tejút is már más,
határsáv, hol fény pásztáz,
aknamező; a csillag:
kémlelő ablak,

a nyüzsgő égi sátor
egyetlen munkatábor;
mert zsarnokság szól
lázból, harangozásból,

a papból, kinek gyónol,
a prédikációkból,
templom, parlament, kánpad,
megannyi színpad;

hunyorod-nyitod a pillád,
mind az tekint rád;
mint a betegség,
veled megy, mint az emlék,

vonat kereke, hallod,
ráb vagy, erre kattog;
hegyen és tavak mellett
be ezt lehelled;

cikáz a villám, az van
minden váratlan
zörejben, fényben,
szív-hökkenésben;

a nyugalomban,
a bilincs-unalomban,
a záporzuhogásban,
az égis erő rácsban,

a cellafal-fehéren
bezáró hőésésben;
az néz rád
kuttyád szemén át,

s mert minden célban ott van,
ott van a holnapodban,
gondolatodban,
minden mozdulatodban;

mint víz a medret,
követed és teremted;
kémlelődsz ki e körből,
ő néz rád a tükörből,

Nem szoktam az óráimon magamról beszélni. Felolvasni
pláne. Spórolni kell nagyon az idővel; egy szemeszter alig
tucatnyi alkalom.

„Fölgyújtották a folyosón a villanyt. Ma ontják véremet.” Ezek már valódi szavak voltak. Mások szavai. A doktor ment a valószerűtlen folyosó valószerűtlen világosságában, és tudta: folyosó, fény, megy, kőtojás. Nehéz volt az ölében tartani, félni kellett, hogy kicsúszik a tenyeréből, de ő, bár érezte a súlyt, nem aggódott, hogy leejti. Kapaszkodott belé, és lépegetett lassan. És valóban: volt az útnak vége, és ott, az út végén egy hatalmas, fehér ajtó várta. Olyan magas, hogy a

Mányoki Endre

Kőtojás

teteje beleolvadt a ragyogásba. Kilincset keresett az atomredaktor, és látta is, fönt. „Talán el tudnám érni”, mondta, „ha lábujjhegyre állnék.” De akkor le kellene tennie a követ. És ha leteszi, ki tudja, fölemelheti-e újra. Inkább fogta, és nézett fölfelé.

Egyszer tettem kivételt a tizennyolc év alatt. Júniusban, búcsúként, mindenki hozott valami személyes ajándékot. Verset, firkafüzetet, csecsebecsét. Én a Kőtojást vittem.

„A Halottak Városa” – ez robbant, mint a bomba. Ez végképp kívülről jött, a világból, amit mérhetetlen idők óta kerestett. A hőmezők óta, a széklábak óta, a peremen ingadozó hatalmas kő óta. Az egész úton, végig a folyosón, a valószerűtlen fényességben. „Csak a lépcső hiányzik, ami sehova sem vezet. Meg a labirintus.” Bár erről nem volt meggyőződve. „Létezik egyenes labirintus?”; faggatta magát Mauyori, de válasz

ő les, hiába futnál,
fogoly vagy, s egyben foglár;
dohányod zamatába,
ruháid anyagába

beivódik, evődik
velődig;
töprengenél, de eszmét
tőle fogan csak elméd,

néznél, de csak azt látod,
amit ő eléd varázsol,
s már körben lánol
erdőtűz gyufaszálból,

mert mikor ledobtad,
el nem tapodtad;
így rád is ő vigyáz már
gyárban, mezőn, a háznál;

s nem érzed már, mi élni,
hús és kenyér mi,
mi szeretni, kívánni,
karod kitárni,

bilincseit a szolga
maga így gyártja s hordja;
ha eszel, őt növeszted,
fiad neki nemzed,

hol zsarnokság van:
mindenki szem a láncban;
belőled bűzlik, árad,
magad is zsarnokság vagy;

mert már miattad dermed
dacba a gyermek,
s lesz az öledben ringó
feleség ringyó;

vakondként napsütésben
így járunk vaksötétben
s feszengünk kamarában
futva bár Szaharában;

mert ahol zsarnokság van,
minden hiában,
e dal is, az ilyen hű,
akármilyen mű,

mert ott áll
eleve sírodnál,
ő mondja meg, ki voltál,
porod is neki szolgál.

helyett az útra gondolt. A Gangesztől idáig, kínok és szenvedések közepette, midőn elveszített mindent és mindenkit, hogy egyedül érjen el a jelentéktelen kis folyóhoz, melyben végre olthatta a szomját. A barlangig, amit szorosan kitöltött a teste, és az ájulásig, amiről nem tudta, mióta és meddig tartott.

A Kőtojást vittem, de nem azt olvastam föl. Csak amikor túl hosszú lett a csönd, akkor szedtem elő a zsebemből. De végül nem küldtem el senkinek levélben.

„Trogloditák”, ez a szó jutott az eszébe, és rögtön a többi odúlakó, akik körülötte heverték, ki üregben, ki a homokba vátan. „Ittam a folyóból. Az örökkévalóság vízeből”, döbönt rá a vágyott és roppant, borzalmas valóságra. „Halhatatlan vagyok. A trogloditák halhatatlanok. Troglodita vagyok.” Ha kijut a Holtak Városából, visszamegy majd a barlangjába, vagy magára húzza a homokot. Így él majd, örökké.

Most azonban nekem jött levél. Nem fért a ládárésbe, fölhozta hát a postás a dobozkát. Ragasztott papundekli, alig fér rá a címzés. A Feladó helyén: KŐTOJÁS.

„Nem kell ágaskodnom a kilincsért, mert nem kell bemennem az ajtón. Úgysem halhatok meg.” Ezt fennen mondta, ám a diadal hiányzott a hangja tónusából. „De legalább nem kell leraknom a tojást.” Doktor Mauyori teste izzott, akár a szüntelen napfényben hevülő kövek odakint. Megfordult, hogy elinduljon visszafelé a labirintus fénylő egyenesén. Vissza a homályba, a hőmezőre, ahol a halott bajtársak meredeznek, lábbal az égbolt felé. A széklábak közé, ahonnan a világot próbálta megpillantani. Hogy visszarakja a hatalmas kőtojást a valóság peremére: ingadozzon az idők végezetéig a feje fölött.

Szét kellett vágnom a dobozt, hogy láthassam: a kartonágiban hogy szorong, gubbaszt, s hunyorog a fényre a bibircsók, rücskös, csillámló kőtojás.

A kő kihűlt, észre sem vette. Fagyosan tapadt a tenyeréhez. „Sietni kell”, suttogta a doktor oly hangosan, hogy belemegedett. És topogott, és araszott, cipelte a tojást és vonszolta magát az előszoba neonvilágában. „Most a végéig, oké, ez már a spájzajtó.” Aztán a fogast is elérte, jobbra a bejárattal. „Küszöb, vigyázn!”; de végül a konyhába is átért. Már csak néhány lépés, egy ajtó, egy fordulat, és a jéghideg követ leejtette az ágya közepére. „Megjöttünk. Most már nem lesz semmi baj.”

„Az alkotás istenbizonyíték” – mondta tegnap egy festőlányka; éppen Borgesről beszélgettünk. S folytatta, csöndben: „akármilyen esendő, a teremtést próbálgatja...”

Kicibálta a pokrócot s a paplant a roppant kavics alól, melléje bújtt, és fülig húzta a takarókat. „Ne félj! Most már nem lesz semmi baj”, mondta volna doktor Mauyori Euobe, az atomredaktor, ha addigra el nem hagyják a szavak.

● **SZÉCHENYI ISTVÁN EDDIG BE NEM MUTATOTT RELIKVIÁI KAPOSVÁRON.** Széchenyi István eddig a nagyközönség számára be nem mutatott relikviáiból nyílik kiállítás Kaposváron az egyetem könyvtárában. Az egyediségét, a különlegességét az adja ennek a kiállításnak, hogy Széchenyi István összes jelentős művének első kiadása, a szerző által dedikált példánya látható lesz. Kéziratok mellett olyan szerzők könyveit is bemutatják, akiknek munkájához Széchenyi István írt ajánlást – közölte Kiss Gábor könyvtárigazgató az MTI-vel. Hozzátette: a Széchenyi-év alkalmából rendezett kiállításhoz a relikviákat egy magát megnevezni nem kívánó magángyűjtő bocsátotta a Kaposvári Egyetem rendelkezésére. Kiss Gábor hangsúlyozta: a ritkaságokban bővelkedő – 30-40 kötetnyi – gyűjteményre fokozottan vigyáznak, azaz riasztóval felszerelt teremben, zárt tárlókban tartják a köteteket, a látogatás idején pedig folyamatos felügyeletet biztosítanak.

● **E-MIL-KÖZGYŰLÉS ÉS-GÁLAEST.** Az Erdélyi Magyar Írók Ligájának közgyűlésére 2010. december 11-én, szombaton délből 12-kor kerül sor a kolozsvári Toldi vendéglőben, a Mikó/Clinicilor u. 23. sz. alatt. Ugyanezen a napon este 7 órai kezdettel E-MIL-gálaest ugyanott. Az esten átadják az idei Irodalmi Jelen díjakat.

● **MAGYAR SIKEREK A LOS ANGELES-I LISZT VERSENYEN.** Tóth Péter nyerte a Los Angeles-i Nemzetközi Liszt Verseny fődíját és a hosszabb művek kategóriájának díját. Az összegzés szerint a versenyen tíz kategóriában az Egyesült Államok 13 állama és hat ország, köztük Magyarország 209 versenyzője indult. Az 1990-ben alapított és azóta két évente, immár 11. alkalommal megrendezett megmérettetésen „a nemzetközi zsűri a fődíj és a hosszabb művek kategóriáiban egyaránt Tóth Pétert ítélte győztesnek”.

● **ÚJ ELNÖKE VAN A FISZ-NEK.** 2010. november 19-én a Fiatal Írók Szövetségének (FISZ) tisztújító közgyűlése Kollár Árpád vajdasági származású, Szegeden élő irodalomtörténész, költő és műfordító személyében új elnököt választott.

● **MEGNÝILT A FELÚJÍTOTT SHAKESPEARE SZÍNHÁZ AZ ÍRÓ SZÜLŐVÁROSÁBAN.** Ismét megnyitotta kapuit az angliai Stratford-upon-Avon városában a Royal Shakespeare Company (RSC) világhírű színháza, amely alapos ráncfelvarráson esett át. A William Shakespeare szülőhelyén álló épület csaknem négy évig tartott zárva és csaknem 36 milliárd forintnak megfelelő összegből restaurálták, bővítették és újították fel. A közönségnek a következő hetekben lehetősége lesz arra, hogy bejárja az épületet, amely 2011 februárjától ismét rendszeres színházi előadások otthona lesz.

● **ZSIDÓ ÍRÓK ÉS MŰVÉSEK A MAGYAR PROGRESSZIÓBAN 1860–1945** címmel jelent meg szociológiai kötet, Hernádi Miklós író, szociológus munkája. Hernádi Miklós az MTI-nek elmondta, hogy nemcsak írókkal, irodalomárokkal, hanem egy fejezetben a képzőművészekkel is foglalkozott a Noran Libro Kiadó által gondozott könyvében, mégpedig olyan választás alapján, hogy az illető legyen zsidó, de ne kizárólag felekezeti kultúrában mozogjon, és hozzájárulása a progresszióhoz legyen jelentős. Nem tagadva a „felekezeti” zsidó műveltség értékeit, Hernádi Miklós könyve csak a magyar összműveltség számára alkotó, azt előrelendítő zsidó írók és képzőművészek teljesítményét mérlegeli. Köztük van Kiss József író, Ignotus, a Nyugat című folyóirat alapítója, Molnár Ferenc, Bródy Sándor, Karinthy Frigyes, Gellért Oszkár, Szomory Dezső és Füst Milán.

● **A KULTURÁLIS VILÁGÓRÓKSÉG RÉSE LEJT AZ IRÁNI SZÖNYEGSZÖVÉS.** Ez csak a perzsa lehet – állapítja meg azonnal, aki valamit is ért a különleges textíliákhoz. Valóban arról van szó, bár némi fogalomzavar uralkodik e körben, mert sokan beszélnek büszkén „magyar perzsáról” is, amely hivatalosan nem létezik: perzsának csakis a különleges technikával készült perzsa szőnyeg tekinthető.

Nemrégiben nagy elismerést kapott a perzsa szőnyeg Nairóban, ahol az ENSZ Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete, az UNESCO felvette a szellemi kulturális örökség listájára készítésének módját. A kínai dzsunka, a spanyol embertornyok, a híres flamenco tánc, a pekingi opera, a francia konyhaművészet, a solymászat és kínai akupunktúra társaságában mostantól védett kulturális örökségként tarthatja számon a világ az azerbajdzsáni és iráni szőnyegkészítés művészetét is.

● **TERÉZANYU UTÁN ÜGYNÖKFILMET FORGAT BERGENDY PÉTER.** Kulka János, Nagy Zsolt, Hátori Gabriella főszereplésével készül Bergendy Péter filmrendező új filmje, A vizsga, amelynek esti felvételeit a napokban forgatják a főváros VIII. kerületében. Az 1956-os forradalom után egy évvel, 1957 karácsonyán játszódó filmről Bergendy Péter, a film rendezője az MTI-nek elmondta: A vizsga körülbelül harmadannyiból forog, mint annak idején az Állítsátok meg Terézanyut. „Ez egy alacsony költségvetésű produkció, a cselekmény egyetlen nap alatt játszódik kevés szereplővel” – tette hozzá a rendező, aki szerint az alkotás a film noir hangulatát idézi majd sok akcióval. „Bízom benne, hogy feszült, izgalmas mozi lesz. Noha nem lesznek benne autós üldözések, a pörgős párbeszéd, a folyamatosan átalakuló emberi kapcsolatok, a szerepek szerintem végig fenntartják a feszültséget” – vélekedett Bergendy Péter, hozzátéve: hétfőn kezdtek el az éjszakai jelenetek felvételét.

● **ISMÉT A BRITEK NYERTÉK A NEMZETKÖZI EMMY-DÍJAK JAVÁT.** Az elmúlt évekhez hasonlóan brit pro-

dukciók és művészek nyerték a Nemzetközi Emmy-díjak javát New Yorkban, a tíz kategóriából ötben diadalmaskodtak, de jutott az elismerésből dél-koreai, portugál és argentin műsoroknak is, a tehetségkutatóról elhíresült Simon Cowell pedig tiszteletbeli díjat kapott. A televíziós Oscar-díjként is emlegetett Emmy-díj nemzetközi – vagyis az Egyesült Államokon kívüli produkciókat és művészeket jutalmazó – változatát immár 38. alkalommal osztották ki helyi idő szerint hétfő este. A legjobb színésznek járó díjat Bob Hoskins brit színész nyerte a The Street című sorozatban nyújtott alakításáért. Hoskins egy alkoholizmusból felépülő bántalajdonost alakít a szériában, amely Manchester egyik utcája lakóinak különálló történeteiről szól. A legjobb színésznő a szintén brit Helena Bonham Carter lett az Enid Blyton gyermek-könyvszerző életét bemutató Enid című alkotásért. A díjért versenyben volt Iris Berben német színésznő is, aki a Krupp iparbirodalom egyik örökösnojét alakította. A brit produkciók közül a Shaun the Sheep (Shaun, a bárány) diadalmaskodott a gyermekeknek és fiataloknak készült legjobb alkotások mezőnyében, az Andrea Levy regényén alapuló Small Island című produkció pedig a legjobb televíziós film/minisorozat kategóriájában nyert díjat. A Small Island Nagy-Britanniába érkező és fajgyűlölettel, valamint szegénységgel szembenező jamaicai bevándorlók története, amely a II. világháború idején és az azt követő években játszódik. Simon Cowell brit televíziós producer tiszteletbeli Emmy-díjjal gazdagodott, az X-Faktor és a Got Talent tehetségkutató műsorok atyja, a Pop Idol és az American Idol egykori zsűritagja Rupert Murdoch médiacézártól vehette át a díjat.

A legjobb vígjáték izraeli alkotás lett, az angol címén Traffic Light – Közlekedési lámpa – a harmincas éveit taposó három barát kapcsolatairól szól. A telenovellák versenyében portugál alkotás diadalmaskodott, a sorozat három nőről szól, akiknek élete egy repülőgép-szerencsétlenség után keresztezi egymást. Argentínai műsor, a heti rendszerességgel jelentkező CQC szatirikus hírkomentáló adás nyerte az előre megírt forgatókönyv nélküli legjobb szórakoztató műsornak járó díjat. A dél-amerikai országból érkezett vendégsergeg óriási üdvözléssel fogadta a bejelentést, a műsört 1999 óta minden évben jelölték, de csak most kapott díjat. A legjobb művészeti, kulturális műsor díjat nyerte a Ion B szerint a világ című román alkotás. Magyarországon is vetített film egy bukaresti hajléktalanról szól, aki alkotásai és egy fiatal galériatulajdonosnak köszönhetően hazája kiemelkedő kortárs művészei közé kerül. A dokumentumfilmek kategóriájában dél-koreai alkotást jutalmaztak, a Mom and the Red Bean Cake (Anyá és a vörösbabos sütemény) egy gyermekét apa nélkül nevelő, gyógyíthatatlan gyomorrakkal küzdő anyáról szól, aki süteményárússal segíti családját. Tiszteletbeli díjat kapott Lorne Michaels, az 1975 óta futó Saturday Night Live (SNL) című műsor kitalálója és producere is. A televíziós szakember Jimmy Fallon komikustól és Alec Baldwin színésztől, az SNL gyakori résztvevőjétől vehette át a szobrocskát.

● **ÁLHÍRPÁLYÁZAT.** A Fiatal Írók Szövetsége, a Hír-csárda betyárserege és Tacskó Muki, a parafenomén kutya, ezennel meghirdeti az első pangalaktikus álhírpályázatot, melyben részt vehet minden értelmes vagy értelmesnek mondott lény (orvosi igazolás nem szükséges, de előnyt jelenthet), aki kedvet érez ahhoz, hogy a műfajban kipróbálja magát, illetve, mindazon személyek, akik e sorokat olvasva egyetlen másodperc alatt értelmezik újra életüket, majd beléjük hasít a felismerés: születésüknek egyetlen értelmes magyarázata nem más, mint részt venni nevezett nemes vetélkedésben. Amit tudni kell a pályázóknak:

– A beküldött íráskor maximális terjedelme nem lehet több 2000 karakternél!

– Egy pályázó több művel is pályázhat!

– A szövegekhez természetesen szerzői jogvédelem alatt NEM álló képeket is lehet csatolni, lehetőleg ne túlzottan nagy állományokat, na meg kicsiből se sokat!

– A témákra vonatkozóan nincs megkötés, azonban csak olyan műveket áll módunkban értékelni, melyek nemi, faji, etnikai, vallási vagy szexuális hovatartozás tekintetben nem kirekesztőek.

– Nevezési díj nincs! Azok a gyanús képeslap-nepperek, akik az aluljárókban grasszálna e nemes célra hivatkozva zaklatják a járőreket, nem nekünk, hanem titkos ellenségeinknek gyűjtenek!

Beküldési határidő 2043. október. 17. 2010. december 10. Ahoá küldeni kell: pallerozottelme@gmail.com

A beérkező pályaműveket a pályázatot kiírók zsűrizik, a legértékesebb szövegek egy erre a célra létrehozott, Tacskó Muki és a Hír-csárda meo-bélyegzőjével ékesített blogon www.pallerozottelme.blog.hu kerülnek majd elhelyezésre.

A szövegek bemutatására, méltatására a 2010. december 16-án a Fiatal Írók Szövetségének rendezésében (és az Nemzeti Kulturális Alap támogatásával) megvalósuló I. Dezinformációs és Álhír Konferencia felolvasóestjén kerül sor.

A Fiatal Írók Szövetségének célja, hogy a konferencia teljes anyaga, illetve a legjobb álhírek 2011-ben könyvben is megjelenjenek.

(Forrás: MTI/ujkonyvpiac.hu)

Támogatónk:

Böszörményi Zoltán

Majorana helyzetjelentése a tökéletes boldogságról

Az atomfizikus zseni, Ettore Majorana rejtélyes eltűnése ihlette meg Böszörményi Zoltánt, hogy poétai énjé alteregójaként jelentesse meg öt verseiben. Újra felfedezi, kitalálja Majoranát, hogy az ő képében mondhasa el mindazt, amit e költői álöltözetben képes a legjobban megfogalmazni. A mindenségről. A gondolat és az érzések laboratóriumában megszülető reményről. Amely az élet maga. Az ő élete is.

Ulpius-ház, 2010

Böszörményi Zoltán

Halálos bűn

Az író olyan, mint a napi-hírek. Hullámzó, csapongó, feszültséggel teli. Állandóan lesben áll, hogy rajtakapja a valóságot valamin, amit aztán saját laboratóriumában feldolgoz, megmunkál, újraformál, továbbgondol, átlényegít.

Az író mesternek képzelet magát, mert annyi mindenbe belelát, annyi mindenben átlát, annyi mindenbe belekóstol, annyi mindent megszagol, annyi történésnek a szemtanúja, meg sem fordul a fejében, netán tévedhet, és az, amit

a tökéleteshez mérhetőnek vél, csak ámitás, a felszín fecsegése, a gondolat dáridója.

Olykor nem a tévhit, hanem a rosszul értelmezett empirikus tapasztalat magyarázatának az útvesztőjében vész el, nem menthetetlenül, csak időlegesen, mint ahogyan a mindenség léte is pillanatonként megkérdőjelezhető.

Az író az igazi úr.

Ulpius-ház, 2010

Böszörményi Zoltán – 1951-ben született Aradon, költő, író. Legutóbbi kötete: *Majorana helyzetjelentése a tökéletes boldogságról* (2010).

Brauch Magda – 1937-ben született Temesváron, nyelvész, verselemző. Legutóbbi kötete: *A vers megközelítése* (2009).

Debreczeni György – Budapesten született 1958-ban, költő. Legutóbbi kötete: *Elodázható elegiák* (1989).

Gömöri György – 1934-ben született Budapesten, költő. Legutóbbi kötete: *Lapszéli jegyzetek Londonból* (2010).

Illyés Gyula – Felsőrácegrespuszta (Sárszentlőrinc), 1902. november 2. – Budapest, 1983. április 15. Kossuth-díjas magyar költő, író, műfordító, szerkesztő, az MTA tagja. A Digitális Irodalmi Akadémia megalakulásától annak posztumusz tagja.

Ladik Katalin – 1942-ben született Újvidéken, színésznő, költő. Az úgynevezett irott költeményekkel párhuzamosan hang-költeményeket és vizuális verseket is alkot, előadóművész, amatőr zeneszerző (kísérleti zeneművek és hangjátékok alkotója és vokális előadója), performer, képzőművész (happeningek, mail art-akciók), kísérleti színpadi művek színésze.

Mányoki Endre – 1954-ben született, író, szerkesztő, egyetemi adjunktus.

Onagy Zoltán – 1952-ben született Budapesten, író, szerkesztő. Legutóbbi kötete: *Cerinka* (2010).

Szilágyi P. Katalin – 1965-ben született, az Irodalmi Rádió szerzője.

Szőcs Géza – 1953-ban született Marosvásárhelyen, politikus, költő, 2010-től az Orbán-kormány Nemzeti Erőforrás Minisztériumának kultúráért felelős államtitkára. Legutóbbi kötete: *Tasso Marchini és Dsida Jenő* (2010).

Tandori Dezső – 1938-ban született Budapesten, Kossuth-díjas, Prima Primissima díjas magyar költő, író, műfordító. A Digitális Irodalmi Akadémia alapító tagja. Legutóbbi kötete: *Csodakedd, rémszerda* (2010).

Tóth Erzsébet – 1951-ben született Tatabányán, szabadfoglalkozású újságíró. Legutóbbi kötete: *Szívhangok* (2008).

Tózsér Árpád – 1935-ben született Gömörpéterfalva (Petrovce, Szlovákia) helységben. Költő, író. Legutóbbi kötete: *Szent Antal disznaja* (2007).

Zalán Tibor – 1954-ben született Szolnokon, tanár, író. Legutóbbi kötete: *Göncölszekér* (2010).